

yaz 2002

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ÖĞRETMEN BEKLENTİLERİNİ ETKİLEYEN ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ

Yrd.Doç .Dr. Bülent ÖZTÜRK
Yrd.Doç. Dr. Fatma Tezel ŞAHİN
Araş.Gör. Gürcü KOÇ

Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi

Araştırmanın amacı, ilköğretim okulu öğretmenlerinin öğrencilerine yönelik yüksek ve düşük beklenti geliştirmede öğrenci özelliklerini ne derece dikkate aldıklarını belirlemektir. 900 eğitim fakültesi, 465 ortaokul ve 213 lise öğrencisi olmak üzere 1578 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu öğrencilere sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilgili beklenti geliştirmede öğrenci özelliklerini (fiziksel görünüm, kıyafetlerin yenilik ve kalitesi, konuşma tarzı, ders başarısı gibi) ne derece dikkate aldıkları sorulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öğretmenler yüksek ve düşük beklenti geliştirmede öğrenci özelliklerinden etkilenmektedir. Bu etkilenme durumunun bayan öğretmenlerde ve meslekteki hizmet süresi yüksek olan öğretmenlerde (16 yıl ve üstü) daha fazla olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen beklentileri, öğrenci özellikleri

summer 2002

STUDENT ATTRIBUTES AFFECTING TEACHER EXPECTATIONS

Bülent ÖZTÜRK, Asst. Prof.
Fatma Tezel ŞAHİN, Asst. Prof.
Gürcü KOÇ, Res. Asst.

Gazi Üiversity, Vocational Education Faculty

Aim of the research is to determine in what degree teachers pay attention student characteristics when they have high and low expectations about their students. Subjects were 900 school of education students, 456 middle school students and 213 high school students. It was investigated that to what degree teachers take into consideration student characteristics in forming expectations about their students. Student characteristics included physical appearance, quality of the cloths, speaking style and academic achievement. Findings indicated that teachers were affected by the student characteristics in developing high and low expectations. Results showed that female teachers and teachers with experience more than 16 years were highly affected by student characteristics.

Key Words: *Teacher expectations, student characteristics*

Öğrenci davranışlarında istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirmek için oluşturulan ortama sınıf denir. Bu ortam durağan bir yapı göstermeyip, sosyal ve psikolojik yönlerinin ağır bastığı bir ilişkiler sistemini göstermektedir. Birbirine benzer gibi görünen sınıfların hepsi birbirinden farklıdır ve davranış değişikliğinin özellikleri, yönü ve miktarı sınıf ortamından oldukça etkilenir. Bu etki, sınıfın fiziksel ve donanım ortamından ziyade öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci arasında meydana gelen iletişim yapısının ürünü olarak ortaya çıkar.

Bu iletişim sistemi içerisinde öğrenci davranışlarını etkileyen en önemli yapı öğretmenlerin öğrencileri algılama ve onlara karşı gösterdiği davranış setidir. Bu davranışlar sınıfın bütününe diğer sınıflardan farklı davranma şeklinde olabileceği gibi (Rosenthal ve Jacobson, 1968; Turanlı ve Yıldırım, 2000), bir sınıf içerisindeki öğrencilere birbirlerinden farklı davranma şeklinde de olabilir (Arnold, 1997). Bu farklı davranma öğretmen beklentisinden kaynaklanmaktadır. Öğretmen beklentisi “öğretmenlerin öğrencileri ile ilgili o andaki algı ve inançlarına dayanarak onların gelecekteki davranış ve akademik başarılarının neler olabileceğine yönelik çıkarımlarda bulunmasına” denir (Good ve Brophy, 2000, 74). Öğretmen beklentisi öğrencilerin okula devamını, sosyalliğini, problem yaratma sıklığını ve akademik başarısını etkilemektedir (Muller, 1999; Weinstein ve diğ., 1991; Gotfredson ve ark. 1995).

Öğretmen, öğrenci ile ilgili beklentilerini iki temel çerçevede oluşturur: (1) öğrenci ile daha henüz etkileşime geçmeden, (2) öğretmen-öğrenci etkileşimi esnasında. Beklenti girdileri genel olarak; *fiziksel görünümü, sosyo-ekonomik düzey, öğrenci cinsiyeti, konuşma özellikleri, algılanan zeka düzeyi, test veya ödevlerden elde edilen performansla ilgili bilgi vb.* olarak kabul edilmektedir.

Öğretmenin öğrenci ile ilgili beklenti geliştirmesini etkileyen girdilerden bir tanesi öğrencinin *fiziksel görünümüdür*. Fiziksel görünüm, öğrencinin yüz ve vücut görünüm ile giyim kuşam özellikleridir (Öztürk ve Koç, 2001: 367). Daha geniş olarak düşünüldüğünde yüz şekli, gözleri (gözlerinin rengi, büyüklüğü, şekli), ten rengi, saçı, boyu, kilosunu, vücut şekli vb. özellikleri ile birlikte giydiği elbisenin kalitesi, giyimindeki uyum, temizlik ve bakımlılık özelliklerinin hepsi bireyin fiziksel görünümünün içinde yer alan unsurlardır. Öğretmen henüz öğrenciyle etkileşime girmeden önce ilk beklenti girdisi olarak öğrencinin fiziksel görünümünden etkilenmektedir. Özellikle alt öğretim kademelerinde (okulöncesi ve ilköğretim okulu) fiziksel görünümün etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin fiziksel görünümünün öğretmen beklentilerini etkileme durumu ile ilgili yapılan araştırmaların bir çoğunda, hayali resimler ve bu resimlere yönelik öğretmen veya öğretmen adaylarının değerlendirmeleri incelenmiştir. Değerlendirmelerde çoğunlukla, öğrencilerin gelecekteki performansları, bu çocukların çeşitli özelliklere (sosyallik, liderlik, başarı vb.) sahip olma durumları ve tercih edilme özellikleri dikkate alınmıştır. Araştırmaların bir kısmında öğretmenin yüksek ve düşük beklenti geliştirdiği öğrenciler belirlenmiş ve bu öğrencilerin fiziksel görünümleri incelenerek öğretmenin yüksek veya düşük beklenti geliştirmesi ile öğrencinin fiziksel görünümü arasındaki korelasyona bakılmıştır. Bir kısım araştırmada ise araştırmacılar doğrudan sınıf içerisinde gözlem yapmıştır. Öğrencilerin bazıları fiziksel görünümüne göre önceden belirlenmiş ve sınıf içerisinde öğretmenlerin bu öğrencilere davranışları incelenmiştir.

Dusek ve Joseph (1983) fiziksel görünümün öğretmen beklentileri üzerindeki etkilerini araştıran 14 araştırmayı inceleyerek bir meta-analiz yapmıştır. Bu araştırmaların çoğunda elde edilen bulgular; (1) öğretmenlerin çekici bulunan çocuklarda daha yüksek akademik performans beklentisi içinde olduğu ve çekici çocukların daha çekici olmayan çocuklardan %61 daha başarılı olmalarının beklendiğini, (2) çekici çocukların çekici olmayanlardan %57 oranında sosyal ilişkiler ve kişilik gelişimi açısından daha iyi olmalarının beklendiğini, (3) öğretmenlerin çekici çocukları yüksek IQ'ya, daha büyük eğitsel potansiyele ve daha ilgili anne-babaya sahip olarak algıladığını ve (4) öğretmenler çekici öğrencileri kendilerine daha güvenli ve liderlik özelliği yüksek olarak gördüklerini ortaya koymuştur. Fiziksel görünümün öğretmen algısını etkileme durumu ile ilgili olarak yapılan diğer araştırmalarda elde edilen bulgular da bu sonuçları destekler niteliktedir (Kenealy, Frude and Shaw, 1988; Kenealy and Frude, 1991).

Adams ve Cohen'in (1974) çalışmasında ise, okulöncesi eğitim öğretmenlerine çekici ve çekici olmayan öğrenci resimleri gösterilmiş ve eğer tercih şansınız olsaydı bu çocuklardan hangilerinin sınıfınızda olmasını isterdiniz? sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun çekici öğrencileri sınıflarında görmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Çekici olmayan öğrenciler çok az tercih edilmiştir. Bu da öğretmenlerin daha başlangıçta öğrencilerin fiziksel görünümünden etkilendiğini göstermektedir.

Rist (1970)'in 1-8 sınıflarda yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin öğrencileri başarı gruplarına ayırdıkları görülmüştür. Bu gruplar incelendiğinde 1. Gruptaki (başarılı) öğrencilerin hepsinin, 2. Gruptaki

öğrencilerin çoğunluğunun ve 3. Gruptaki öğrencilerin sadece birinin temiz ve yeni giyimli olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlara göre fiziksel görünüm açısından çekici çocuklar diğerlerine göre eğitim yaşantısına daha avantajlı başlamaktadırlar. Ancak fiziksel çekiciliğin, başlangıçtaki beklentiler için önemli olduğu ve iletişimden sonra önemini kaybettiği ve elde edilen akademik bilginin daha fazla önem kazandığı görülmektedir.

İlk beklenti girdisi olarak öğretmeni etkileyen bir diğer özellik ise öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik düzeyidir. Cooper (1989)'a göre üst sosyo-ekonomik gruptaki öğrenciler diğerlerine göre okul yaşantısına daha avantajlı başlamaktadırlar ve alt sosyo-ekonomik gruptaki öğrencilerin başarı şansı oldukça düşüktür.

Boyce (1990)'un ilköğretim okulu öğretmenleri ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin öğrencilerin sosyo-ekonomik yapısından haberdar olmaları durumunda üst sosyo-ekonomik gruptaki çocuklara yönelik olarak yüksek beklenti geliştirdikleri ve onların gelecekteki akademik performansları ile ilgili olarak daha olumlu beklentilere sahip oldukları ve alt sosyo-ekonomik gruptakilere ise düşük beklenti geliştirdikleri ve gelecekteki akademik performansı ile ilgili pek fazla iyimser olmadıkları görülmüştür (Akt. Tauber, 2000: 97). Benzer sonuçlar, Rist (1970)'in, Van Matre (2000)'nin, Wilson ve Martinussen (1999)'in araştırmalarında ve Dusek ve arkadaşlarının (1983) meta-analizlerinde de görülmektedir.

Öğretmen beklentilerini etkileyen bir diğer faktör olarak öğrenci cinsiyeti bir çok araştırmanın konusu olmuştur. Ancak yapılan araştırmalarda diğer özellikler kadar kesin sonuçlar elde edilememiştir. İncelenen bir çok araştırmada öğrencinin gelecekteki akademik performansı ile ilgili olarak öğretmen beklentilerinde cinsiyetin önemli olmadığı görülmüştür (Dusek ve diğ., 1983). Bununla birlikte bazı araştırmalarda cinsiyetin önemli olduğunu ortaya koyan bulgular elde edilmiştir. Van Matre ve arkadaşları (2000) yaptıkları çalışmada gelecekteki performansla ilgili öğretmen beklentileri açısından kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulmuşlardır. Sosyal gelişim açısından incelendiğinde, öğretmenlerin kızlar lehine beklenti geliştirdikleri görülmektedir (Dusek ve diğ., 1983). Kızlar lehine olan bu farklılık, sınıf içi kabul edilebilir davranışları daha fazla gösteriyor olmalarından kaynaklanabilir.

Öğretmen-öğrenci iletişimde etkili özelliklerinden biri öğrencinin konuşma tarzıdır. Konuşma tarzı; kelimelerin telaffuzunu, konuşmanın akıcılığını, fikirlerin ifade edilme biçimini, vurguların kullanılma şeklini kapsamaktadır. Öğretmenler konuşma tarzı düzgün olan öğrencilere yönelik daha yüksek beklentiler geliştirmekte ve onların performanslarının ve sosyal gelişimlerinin daha iyi olmalarına inanmaktadırlar (Cecil, 1988; Rist, 1970).

Öğretmenler kendisiyle iyi iletişim içerisinde bulunan öğrencileri kendisine daha yakın hissetmekte ve onlara yönelik daha yüksek beklentiler geliştirmektedirler. Bu öğrencilere yönelik beklenti etkisi öğrencilerin başarı performanslarını etkilemektedir. Aynı zamanda, öğretmenlerin olumlu tutumu öğrencilerin motivasyonunu, okul ve çalışmaya karşı tutumunu, öğrencinin kendine güvenini etkilemektedir. Öğretmene uzak duran ve onunla iletişime girmeyen öğrencilerle öğretmen daha az iletişim kurmakta ve daha az ilgilenmektedir. Bu da öğrencilerin sınıf içerisinde pasif bir yapı oluşturmasına akademik başarısındaki düşüşe yol açmaktadır. Sadece öğrencinin değil, ailenin de okul ve öğretmenle iletişimi öğretmenin beklentilerini ve davranışlarını etkilemektedir. Öğretmen bu öğrencilerin daha ilgili anne-babaya sahip olduğunu ve disiplinli bir çalışma yapısını kazanabileceğini düşünmekte ve öğrenciye yönelik beklentilerinde bir değişiklik meydana gelmektedir.

Genel olarak elde edilen araştırma sonuçları, öğrencinin başarısının tamamen onun çalışmasının bir ürünü olmadığını ve başarının bir çok faktör tarafından etkilendiğini göstermektedir. Bu faktörlerin bazıları ilk beklenti girdisi şeklindedir ve öğretmen henüz öğrenci ile etkileşime geçmeden bu girdilerin etkisinde kalmakta ve öğrenciye yönelik davranışlarını buna göre düzenlemektedir. Bunlar öğrencinin gelecekteki davranışları ve performansı üzerinde oldukça etkili olabilmektedir. Öğretmeni etkileyen bir diğer durum ise, öğretmen-öğrenci etkileşimi ile ortaya çıkar. Bu da öğretmenin öğrenciye yönelik algısını ve davranışını etkiler.

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerden gelen ilk beklenti girdilerinden ve etkileşim girdilerinden ne derece etkilendiğini ve bu etkilene durumda, öğretmenlerin hangi özelliklerinin önemli olduğunu ortaya koymaktır.

Gürşimşek (1999)'in yapmış olduğu araştırma sonuçları, ilköğretim okullarında öğretmenlerin öğrencileri yüksek ve düşük beklentili olarak ayırdıklarını göstermektedir. Ancak, ilköğretim okulu öğretmenleri, öğretmenlik uygulamasına ve okulöncesi eğitim uygulamasına çıkan

öğretmen adaylarıyla sözlü olarak yapılan görüşmelerde, bunların büyük bir çoğunluğu öğrenciler arasında ayırım yapmadıklarını ve beklenti girdilerinden etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Kendilerine sınıf içi öğretmen davranışları ve öğrencilere yönelik farklı davranış özellikleri açıklandığında ise, bunları gerçekten yaptıklarını, fakat bunu yaptıklarının farkında olmadıklarını, sonuçlarının yarattığı etkiyi düşünmediklerini ve bundan sonra daha dikkatli davranmaya çabalayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu da göstermektedir ki, öğretmen beklenti etkisinin giderilebilmesi için öncelikle öğretmenlerin bu davranışları yaptıklarının ve belirli öğrenci girdilerinden etkilendiklerinin farkına vardırılması gerekmektedir. Sınıf içinde öğretmenlerin beklenti oluşturmalarına neden olan bu özellikleri ilgililere gösterme ve bu konuda önlem almaya davet etme noktasında bu araştırma önemli görülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma deseni: Araştırmada tarama deseni kullanılmıştır. Bu yolla ilkokuldan mezun olan öğrencilerin (ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri), ilkokul yaşantılarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin öğrencilere yönelik beklenti geliştirme durumları ve düşük – yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın geçmişe yönelik olarak öğrencilerin ilkokul yaşantılarını incelemesi iki temel özelliğe dayanmaktadır: (1) Öğrenciler ilkokul öğretmenleriyle diğer kademelerdeki öğretmenlere göre daha uzun bir süre birlikte olmakta ve öğretmenleriyle daha fazla etkileşime girere onlardan daha fazla etkilenmektedirler, (2) Öğrenciler bu öğretim döneminde kendilerine ilişkin kararlı algılara geliştirememiş olmalarından dolayı, öğretmenlerin algı ve davranışlarından daha fazla etkilenmektedirler. Yani öğretmen beklenti etkisi bu dönemde daha fazla görülmektedir.

Evren ve örneklem: Araştırmanın evrenini Ankara merkez ilçelerindeki ortaokul ve lise öğrencileri ve Ankara'da bulunan üniversitelerin eğitim fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, Ankara örneklemini temsil edebilecek çeşitli merkez ilçelerden altı ortaokul (ilköğretim II. kademe) ve üç lise seçilmiştir. Bu okullara devam eden öğrencilere 1000 anket uygulanması hedeflenmiş, ancak ortaokul öğrencilerine 465 ve lise öğrencilerine 213 olmak üzere toplam 678 anket uygulanabilmiştir. Toplanmak istenen veriler öğrencilerin ilkokul (ilköğretim I. kademe) yaşantılarına yönelik olduğundan ve örnekleme alınan öğrenciler

farklı ilköğretim okullarından geldiklerinden, o anda devam ettikleri okulların özellikleri önemsenmemiştir.

Üniversite düzeyinde Ankara'da bulunan üniversitelerin eğitim fakülteleri araştırmanın evrenini oluşturmuştur (Eğitim fakültelerinin tercih edilmesinin sebebi, öğretmen davranışlarını daha iyi analiz edebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır). Eğitim fakültelerinin özelliklerinin birbirine yakın oldukları dikkate alınarak, öğretmen yetiştirdikleri okulların özelliklerine göre beş eğitim fakültesi örnekleme alınmıştır: H.Ü. Eğitim Fakültesi (n= 247) ve Gazi Üniversitesinden; Gazi Eğitim Fakültesi (n= 251), Mesleki Eğitim Fakültesi (n= 227), Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi (n=127), Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi (n=162) . Bu fakültelerden örnekleme alınan toplam öğrenci sayısı 994'tür. Ancak bunlar içerisinde 94 öğrenci ilköğretim okulu yaşantılarını iyi hatırlayamadıklarını belirttiklerinden araştırmaya dahil edilmemiş ve 900 eğitim fakültesi öğrencisi araştırma örneklemini oluşturmuştur.

Genel olarak, 900 eğitim fakültesi, 465 ortaokul ve 213 lise öğrencisi olmak üzere toplam 1578 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veriler bu öğrencilerin ilköğretim okulu yaşantılarına yönelik olarak hazırlanan anket yoluyla toplanmıştır.

Veri toplama aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak bir anket araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır Anket 7 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin her biri bir öğrenci özelliğini göstermektedir. Bu özelliklerden dördü (fiziksel çekicilik, kıyafetlerin yenilik ve kalitesi, konuşma tarzı ve sosyo-ekonomik düzey) öğretmen henüz öğrenci ile etkileşime geçmeden, öğretmeni etkileyen özellikler olduğundan "ilk beklenti girdisi" olarak isimlendirilmiştir. Geriye kalan üç özellik öğretmen öğrenci ile etkileşime girdikten sonra öğrenciyi etkilediğinden bunlar "etkileşim girdisi" olarak isimlendirilmiştir. Bu ankette ölçülmek istenen, ilköğretim öğretmenlerinin düşük ve yüksek beklenti geliştirdiği öğrencilerin bu özelliklere ne derece sahip olduğunu belirlemektir. Ankette bu özelliklere sahip olma derecelerini belirlemede; az (1), orta (2), çok (3) olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır. Anket ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin ilköğretim öğretmenlerinin bazı özelliklerini de kapsamaktadır.

Verilerin Toplanması: Anketlerin uygulanmasını araştırmacılar gerçekleştirmiştir. Araştırmacı dersin öğretmeni ile birlikte sınıfa girerek anketle ilgili açıklamalar yapmış ve öğrencilerin anketi doldurmaları esnasındaki soruları cevaplamışlardır. Araştırma geçmişe yönelik olduğundan

öğrencilere dikkate alacakları durum araştırmacı tarafından şu açıklamayla duyurulmuştur: “İlkokul yaşantınızdaki sınıf öğretmeninizi dikkate alarak anketi doldurunuz. İlkokul yaşantınızda birden fazla sınıf öğretmeniniz olduysa, bunlardan sadece sizinle en uzun süre birlikte olan öğretmeninizi dikkate alınız. Sınıf öğretmeninizin yüksek beklenti geliştirdiği, yan, favorisi olan, diğer öğrencilerden olumlu yönde farklı davrandığı öğrencileri var mıydı? Eğer, vardıysa onların isimlerini bir kağıda yazınız (öğrencilerin bu isimleri yazmaları için bir süre tanınır). Ayrıca öğretmeninizin düşük beklenti geliştirdiği, yani kenara ittiği, diğer öğrencilerden olumsuz yönde farklı davrandığı öğrencileri var mıydı? Eğer vardıysa bu öğrencilerin isimlerini de kağıda yazınız (Öğrencilerin bu isimleri yazmaları için zaman tanındıktan sonra araştırmacı devam eder). Anketteki sorulara cevap verirken, her bir gruptaki isimlerini yazdığınız öğrencileri bütün olarak düşüneceksiniz. Şimdi ankette belirtilen özelliklere bu iki gruptaki öğrencilerin ne derece sahip olduklarını işaretleyiniz Bu açıklamalara bağlı olarak öğrenciler anketi doldururken, araştırmacı sınıfta gezinerek öğrencilerin cevaplarını kontrol etmiştir. Sınıflarında ayırım yapılmadığını düşünen öğrenciler ankete cevap vermemişlerdir.

Verilerin analizi: İlkokul öğretmenlerinin düşük ve yüksek beklenti geliştirdiği öğrencilerin bu özelliklere sahip olma dereceleri *ortalama ve standart sapma* kullanılarak belirlenmiştir. Bu özelliklere sahip olma dereceleri bakımından düşük ve yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin karşılaştırılmasında, *eşleştirilmiş gruplarda t-testi* kullanılmıştır (bu istatistiksel yöntem, her iki gruba ait veriler aynı kişilerden elde edildiği için kullanılmıştır). Ayrıca, öğretmenlerin çeşitli özelliklerinin etkisini test etmek için *bağımsız gruplarda t-testi* ve *tek yönlü varyans analizi* (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma bulguları öncelikle genel olarak araştırmaya katılan öğrencilerin ilkökul öğretmenlerinin öğrenci özelliklerinden etkilenme durumu, ilkökul öğretmenin cinsiyeti ve kıdeminin etkilenme yapısı ve öğretmenlerin sürekli ve bazen farklı davranmasına göre etkilenme durumu dikkate alınarak tablollaştırılmış ve incelenmiştir. Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin demografik nitelikleri görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Niteliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Grup	f	%
	Kadın	996	63.1
Erkek	582	36.9	
Ailenin Sosyo- Ekonomik Durumu	Düşük	107	6.8
	Orta	1386	87.8
	Yüksek	82	5.2

Tablo 1'e göre grubun %63.1'i kız, %36.9'u erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin geldikleri sosyo-ekonomik düzey incelendiğinde, %87.8'inin orta, %6.8'inin alt ve %5.2'sinin üst sosyo-ekonomik düzeyde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ilköğretim okulu öğretmenlerinin demografik nitelikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Demografik Niteliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet		f	%
	Kadın	961	60.9
Erkek	617	39.1	
Kıdem	1-5 yıl	226	14.3
	6-10 yıl	408	25.9
	11-15 yıl	413	26.2
	16 yıl ve üzeri	502	31.8
Sınıftaki Öğretmenlik Süresi	1 yıl	147	9.3
	2 yıl	293	18.6
	3 yıl	338	21.4
	4 yıl	221	14.0
	5 yıl	573	36.3

Tablo 2'de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin ilköğretim okulu öğretmenlerinin %60.9'u kadın, %39.1'i erkektir. Öğretmenlerin meslekteki

kıdemleri incelendiğinde, %31.8'inin meslekte 16 yıl ve üzeri, %26.2'sinin 10-15 yıl, % 25.9'unun 6-10 yıl ve %14.3'ünün 1-5 yıl çalıştığı görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretmenlerin yarısından fazlası 10 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahiptir. Öğretmenlerin aynı sınıfta kaç yıl öğretmenlik yaptığı incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin %36.3'ü 5 yıl, %14.0'ü 4 yıl, %21.4'ü 3 yıl, %18.6'sı 2 yıl, ve %9.3'ü 1 yıl aynı sınıfta öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenlerin yarısının aynı sınıfta 4 ve 5 yıl öğretmenlik yaptığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3'de ilköğretim öğretmenlerinin yüksek ve düşük beklenti geliştirdikleri öğrencilerin çeşitli özelliklere sahip olma dereceleri incelenmiştir. Öğrenci özellikleri ilk beklenti girdileri (fiziksel açıdan çekici olma, kıyafetlerin yenilik ve kalitesi, konuşma tarzı ve sosyo-ekonomik düzey) ve etkileşim girdileri (öğrenci-öğretmen iletişimi, aile-okul iletişimi ve ders başarısı) olmak üzere iki alt boyutta ele alınmıştır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Düşük Ve Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerinin Çeşitli Özellikler Açısından Karşılaştırılması

ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ	Öğretmenin Beklenti Düzeyi	N	\bar{x}	S	t	p
1. Fiziksel açıdan çekici olma	Düşük	1531	1.56	.76	22.43	.000
	Yüksek	1531	2.13	.67		
2. Kıyafetlerin yenilik ve kalitesi	Düşük	1528	1.63	.59	24.78	.000
	Yüksek	1528	2.20	.71		
3. Konuşma tarzı	Düşük	1532	1.60	.64	43.37	.000
	Yüksek	1532	2.56	.58		
4. Öğrenci-öğretmen iletişimi	Düşük	1533	1.50	.66	57.34	.000
	Yüksek	1533	2.75	.49		
5. Sosyo-ekonomik düzey	Düşük	1528	1.62	.58	24.11	.000
	Yüksek	1528	2.14	.61		
6. Aile-okul iletişimi	Düşük	1529	1.49	.66	37.84	.000
	Yüksek	1529	2.41	.66		
7. Ders başarısı	Düşük	1529	1.47	.67	58.63	.000
	Yüksek	1529	2.75	.48		

İlk Beklenti Girdileri

İlkokul öğretmenlerinin yüksek beklenti geliştirdikleri öğrencilerin ($X=2.13$), düşük beklentili öğrencilerden ($\bar{x}=1.56$) fiziksel açıdan daha çekici oldukları görülmektedir. Gruplar arasındaki fark 22.43 t değeri ile .01 düzeyinde anlamlıdır.

Yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin kıyafetlerinin yenilik ve kalitesi incelendiğinde, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin ortalamalarının 2.20, düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ortalamalarının ise 1.63 olduğu görülmektedir. Buna göre, gruplar arasındaki fark yüksek beklenti geliştirilen öğrenciler lehine .01 düzeyinde anlamlı çıkmıştır.

Konuşma tarzı açısından yapılan karşılaştırmaya göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrenciler bu özelliğe ($\bar{x}=2.56$), düşük beklenti geliştirilen öğrencilerden ($\bar{x}=1.60$) daha fazla sahiptir. Gruplar arasındaki farkın 43.37 t puanı ile .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin ($\bar{x}=2.14$), düşük beklenti geliştirilen öğrencilere göre (1.62) daha üst sosyo-ekonomik düzeyde yer aldıkları görülmektedir. Gruplar arasındaki fark ($t=24.11$) .01 düzeyinde anlamlıdır.

Etkileşim Girdileri

Yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle kurdukları iletişimin farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenleri ile 2.75 ortalama ile düşük beklenti geliştirilen öğrencilerden ($\bar{x}=1.50$) daha fazla iletişim içinde oldukları anlaşılmaktadır. Gruplar arasındaki farkın ($t= 57.34$) .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin öğretmenle kurdukları iletişimin, beklenti grubuna göre değişip değişmediği incelenmiştir. Buna göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin ailelerinin öğretmenle kurdukları iletişim ($\bar{x}=2.41$), düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ailelerinin öğretmenle iletişiminden ($\bar{x}=1.49$) .01 düzeyinde farklı çıkmıştır. ($t=37.84$)

Yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin derslerdeki akademik başarıları karşılaştırıldığında, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin $\bar{x}=2.75$ ortalamaya sahip olduğu, düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ortalamasının ise $\bar{x}=1.47$ olduğu görülmektedir. Buna göre, gruplar arasındaki fark, ($t=58.63$) .01 düzeyinde anlamlıdır.

Öğretmenlerin yüksek ve düşük beklenti geliştirdiği öğrenci özelliklerinin sınıf öğretmeninin cinsiyetine göre farklılaşma durumu Tablo 4'de incelenmiştir.

Yüksek Beklenti Geliştirilen Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin ilk beklenti girdilerinden fiziksel açıdan çekici olma (Kadın=2.17; Erkek=2.05; $t= 3.51$), kıyafetlerin yenilik ve kalitesi (Kadın=2.22; Erkek=2.15; $t=.1.99$) ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alma (Kadın=2.17; Erkek=2.09; $t=2.31$) özelliklerine sahip olma durumları arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar

TABLO 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Düşük Ve Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerin Çeşitli Özellikler Açısından Karşılaştırılması

ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ	Cinsiyet	YÜKSEK BEKLENTİ					DÜŞÜK BEKLENTİ				
		N	\bar{X}	S	t	p	N	\bar{X}	S	t	p
1. Fiziksel açıdan çekici olma	Kadın	941	2.17	.67	3.51	.000	936	1.57	.86	.67	.50
	Erkek	596	2.05	.66			591	1.54	.55		
2. Kıyafetlerin yenilik ve kalitesi	Kadın	940	2.22	.75	1.99	.04	932	1.63	.60	.27	.79
	Erkek	596	2.15	.66			593	1.62	.59		
3. Konuşma tarzı	Kadın	941	2.55	.58	.89	.37	935	1.61	.63	.64	.52
	Erkek	597	2.57	.56			592	1.59	.64		
4. Öğrenci-öğretmen iletişimi	Kadın	941	2.75	.60	.06	.95	937	1.51	.66	.88	.37
	Erkek	597	2.74	.49			593	1.48	.66		
5. Sosyo-ekonomik düzey	Kadın	941	2.17	.62	2.31	.02	932	1.64	.59	1.41	.15
	Erkek	596	2.09	.61			593	1.59	.57		
6. Aile-okul iletişimi	Kadın	942	2.45	.65	3.09	.002	936	1.51	.68	1.25	.21
	Erkek	594	2.34	.68			590	1.46	.64		
7. Ders başarısı	Kadın	940	2.77	.46	1.77	.07	934	1.46	.67	.07	.94
	Erkek	596	2.72	.49			592	1.47	.66		

bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin bu özelliklere erkek öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerden daha fazla sahip oldukları görülmektedir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin konuşma tarzı özelliğine sahip olma

durumları ile öğretmen cinsiyeti arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Etkileşim Girdileri

Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin etkileşim girdilerine sahip olma düzeylerinin öğretmen cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin ailesinin okulla iletişim kurma derecesi öğretmen cinsiyetine göre (Kadın $\bar{x}=2.45$; Erkek $\bar{x}=2.34$) farklılaşmaktadır. Kadın öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin ailelerinin erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrenci ailelerinden daha fazla okulla iletişim içinde olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle iletişim kurma ve derslerde başarılı olma özelliklerine sahip olma durumları ile öğretmenin kadın ya da erkek olması arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, etkileşim girdilerinden yalnızca öğrenci ailesinin öğretmenle iletişim kurması niteliği ile öğretmen cinsiyeti arasında kadın öğretmenler lehine bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Düşük Beklenti Geliştirilen Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri ve Etkileşim Girdileri

Öğretmen cinsiyetine göre düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ankette yer alan özelliklere sahip olma düzeyleri arasında bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre, ilk beklenti ve etkileşim girdileri kapsamındaki özelliklere sahip olma ile öğretmen cinsiyeti arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrenci özelliklerinin öğretmenlerin meslekte geçirdiği süreye göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Fark çıkan maddelerde, farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar toplu olarak **Tablo 5**'de verilmiştir.

Öğretmenlerin Meslekteki Çalışma Süresine Göre Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri

Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğretmenin meslekte çalışma süresi arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Fark, 16 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerle ($\bar{X}=2.20$) 1-5 yıl çalışan öğretmenler ($\bar{X}=2.04$) arasında çıkmıştır. 16 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrenciler daha üst sosyo-ekonomik düzeyde yer almaktadır.

TABLO 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerinin Meslekte Geçirdiği Süreye Göre Düşük Ve Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerinin Çeşitli Özellikler Açısından Karşılaştırılması

ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ	Hizm. Yılı	YÜKSEK BEKLENTİ						DÜŞÜK BEKLENTİ					
		N	\bar{X}	S	F	P	Fark	N	\bar{X}	S	F	p	Fark
1. Fiziksel açıdan çekici olma	1-5	221	2.09	.68				221	1.64	1.4			
	6-11	397	2.15	.67	.41	.746		395	1.51	.57	1.26	.286	
	11-15	404	2.11	.67				401	1.56	.55			
	16 +	495	2.14	.68				491	1.55	.59			
2. Kıyafetlerin yenilik ve kalitesi	1-5	221	2.09	.68				221	1.65	.62			
	6-10	397	2.17	.67	2.82	.038		392	1.65	.62	.60	.613	
	11-15	404	2.23	.82				401	1.60	.58			
	16 +	494	2.24	.68				492	1.63	.58			
3. Konuşma tarzı	1-5	221	2.50	.64				221	1.61	.68			
	6-10	398	2.56	.59	2.31	.075		394	1.63	.63	1.35	.255	
	11-15	404	2.54	.56				401	1.62	.61			
	16 +	496	2.61	.56				493	1.55	.66			
4. Öğrenci-öğretmen iletişimi	1-5	221	2.61	.61			2-1	221	1.58	.69			
	6-10	398	2.75	.49	7.46	.001	3-1	395	1.50	.65	1.32	.265	
	11-15	404	2.75	.47			4-1	401	1.49	.66			
	16 +	495	2.80	.44				493	1.48	.65			
5. Sosyo-ekonomik düzey	1-5	221	2.04	.62				221	1.71	.58			
	6-10	398	2.12	.59	3.80	.009	4-1	394	1.65	.60	4.51	.003	1-3
	11-15	404	2.15	.62				400	1.54	.56			
	16 +	494	2.20	.62				492	1.62	.58			
6. Aile-okul iletişimi	1-5	221	2.28	.75			4-1	221	1.50	.68			
	6-10	398	2.35	.69	6.87	.000	4-2	394	1.50	.70	.13	.639	
	11-15	404	2.47	.63			3-1	401	1.49	.65			
	16 +	495	2.47	.63				492	1.48	.64			
7. Ders başarısı	1-5	221	2.70	.55				221	1.56	.72			
	6-10	397	2.73	.50	1.35	.256		394	1.46	.65	2.94	.032	1-4
	11-15	403	2.77	.47				401	1.50	.70			
	16 +	494	2.77	.46				491	1.40	.63			

Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin kıyafetlerinin yeni ve kaliteli olma derecesi ile öğretmenlerin meslekteki kıdemleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Scheffe testi sonucunda gruplar arasında fark çıkmamakla birlikte, 10-15 yıl ve 16 yıl ve üzerinde çalışan

öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrenciler daha yeni ve kaliteli kıyafetlere sahip görülmektedir. Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin fiziksel açıdan çekici olma ve konuşma tarzı özelliklerine sahip olma dereceleri arasında .05 düzeyinde anlamlı farklılıklar çıkmamıştır.

Etkileşim Girdileri

Öğretmenlerin meslekte geçirdiği süre ile, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle iletişim kurma düzeyleri arasında .01 düzeyinde anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğu araştırılmıştır. Buna göre, farklılık 6-10 yıl ile 1-5 yıl; 10-15 yıl ile 1-5 yıl; 16 yıl ve üzeri ile 1-5 yıl çalışan öğretmenler arasında çıkmıştır. 6 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle daha fazla iletişim kurduğu anlaşılmaktadır.

Yüksek beklenti geliştirilen öğrenci ailelerinin öğretmenle iletişim kurma derecesinin öğretmenlerin mesleki kıdemine göre farklılaşma durumu incelendiğinde; .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Gruplar arası karşılaştırmalarda farklılıklar 16 yıl ve üzeri ile 1-5 yıl; 16 yıl ve üzeri ile 6-10 yıl ve 10-15 yıl ile 1-5 yıl çalışanlar arasında çıkmıştır. Buna göre, 10 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin aileleri öğretmenle daha fazla iletişim kurmaktadır. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin derslerdeki başarı düzeyi, öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre farklılaşmamaktadır.

Öğretmenlerin Meslekteki Çalışma Süresine Göre Düşük Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri

Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre, düşük beklenti geliştirilen öğrenci özelliklerinin farklılaşma durumu araştırılmıştır. Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ile öğretmenlerin kıdemleri arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Farklılık 1-5 yıl çalışanlarla ($\bar{x}=1.71$)10-15 yıl çalışanlar ($\bar{x}=1.54$) arasındadır. Buna göre 1-5 yıl arası çalışan öğretmenlerin sınıfındaki düşük beklenti geliştirilen

öğrenciler 10-15 yıl çalışan öğretmenlerin sınıfındaki düşük beklenti geliştirilen öğrencilerden daha üst sosyo-ekonomik düzeye sahip görülmektedir.

Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin fiziksel açıdan çekici olma, kıyafetlerin yenilik ve kalitesi, konuşma tarzı özelliklerine sahip olma durumları ile öğretmenin meslekte geçirdiği süre arasında .05 düzeyinde anlamlı farklılıklar çıkmamıştır.

Etkileşim Girdileri

Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin derslerdeki başarı durumu ile öğretmenlerin çalışma süresi arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Gruplar arası karşılaştırma sonuçlarına göre; 1-5 yıl arası çalışan öğretmenlerin sınıfındaki düşük beklenti geliştirilen öğrenciler ($\bar{x}=1.56$) 16 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerin sınıfındaki düşük beklenti geliştirilen öğrencilerden ($\bar{x}=1.40$) daha başarılı görülmektedir. Öğretmenlerin kıdemi ile düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle ve bu öğrencilerin ailelerinin okulla iletişim düzeyi arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrenci özelliklerinin öğretmenlerin öğrencilerine bazen ya da sürekli farklı davranmasına göre değişip değişmediği araştırılmış ve sonuçlar **Tablo 6**'da sunulmuştur.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerinin Farklı Davranmasına Göre Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri

Öğretmenlerin farklı davranmasına göre, (bazen=2.09; sürekli=2.28) yüksek beklenti geliştirdikleri öğrencilerin fiziksel açıdan çekici olma özelliğine sahip olma durumu arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Sürekli farklı davranan öğretmenlerin sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin bu özelliğe daha fazla sahip olduğu görülmektedir.

TABLO 6 . Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerinin Farklı Davranmasına Göre Düşük Ve Yüksek Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerinin Çeşitli Özellikler Açısından Karşılaştırılması

ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ	Cinsiyet	YÜKSEK BEKLENTİ					DÜŞÜK BEKLENTİ				
		N	\bar{X}	S	t	p	N	\bar{X}	S	t	p
1. Fiziksel açıdan çekici olma	Bazen	108	2.0	.67	4.44	.000	107	1.5	.57	.23	.815
	Sürekli	5	9	.68			8	6	1.16		
		375	2.2				375	1.5			
2.Kıyafetlerin yenilik ve kalitesi	Bazen	108	2.1	.74	4.84	.000	107	1.6	.59	1.85	.064
	Sürekli	5	6	.64			8	5	.59		
		375	2.3				374	1.5			
3.Konuşma tarzı	Bazen	108	2.5	.56	.11	.914	107	1.6	.64	.53	.594
	Sürekli	6	6	.61			9	0	.64		
		374	2.5				374	1.5			
4. Öğrenci-öğretmen iletişimi	Bazen	108	2.7	.49	1.15	.249	108	1.5	.67	2.83	.005
	Sürekli	5	5	.48			0	3	.64		
		375	2.7				375	1.4			
5.Sosyo-ekonomik düzey	Bazen	108	2.0	.59	6.81	.038	107	1.6	.57	.25	.799
	Sürekli	5	8	.66			8	2	.63		
		375	2.3				373	1.6			
6.Aile-okul iletişimi	Bazen	108	2.3	.66	2.77	.006	107	1.5	.66	.63	.053
	Sürekli	4	8	.66			7	0	.67		1
		374	2.4				375	1.4			
7.Ders başarısı	Bazen	108	2.7	.48	1.49	.138	107	1.4	.67	.06	.956
	Sürekli	4	6	.49			7	7	.65		
		375	2.7				375	1.4			
			2				7				

Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin kıyafetlerinin yeni ve kaliteli olma derecesi ile öğretmenlerin farklı davranması arasında (bazen=2.16; sürekli=2.37) 4.84 t değeri ve .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Buna göre, sürekli farklı davranan öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin daha yeni ve kaliteli kıyafetlere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin farklı davranmasına göre, yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin yer aldığı sosyo-ekonomik düzey arasındaki fark .05 düzeyinde (t=6.81) anlamlıdır. Sürekli farklı davrananların (\bar{x} =2.35) sınıfındaki yüksek beklenti geliştirilen öğrenciler, bazen farklı davrananların (\bar{x} =2.08) sınıfındaki öğrencilerden daha üst sosyo-ekonomik düzeydedir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin konuşma tarzı özelliğine sahip olma derecesi

öğretmenin bazen ya da sürekli farklı davranmasına göre değişmemektedir.

Etkileşim Girdileri

Yüksek beklenti geliştirilen grupta yer alan öğrenci ailelerinin öğretmenle kurduğu iletişim düzeyi ile öğretmenin öğrencilere bazen ($\bar{X}=2.38$) ya da sürekli ($\bar{X}=2.49$) farklı davranması arasında .01 düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmenle daha fazla iletişim içinde olan ailelerin, sürekli farklı davranan öğretmenlerin sınıfında yer aldığı görülmektedir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle iletişim ve ders başarısı düzeyi, öğretmenlerin bazen ya da sürekli farklı davranmasına göre değişiklik göstermemiştir.

Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerinin Farklı Davranmasına Göre Düşük Beklenti Geliştirdikleri Öğrencilerin Çeşitli Özelliklere Sahip Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlk Beklenti Girdileri

Öğretmenlerin farklı davranmasına göre, düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ilk beklenti girdilerine sahip olma dereceleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır. Buna göre, bazen ya da sürekli farklı davranan öğretmenlerin sınıfında yer alan düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ilk beklenti girdilerine sahip olma dereceleri farklılaşmamaktadır.

Etkileşim Girdileri

Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin öğretmenle iletişim kurma derecesi ile öğretmenin farklı davranması arasında 2.83 t değeri ile .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bazen farklı davranan öğretmenlerin ortalaması 1.53 iken, sürekli farklı davranan öğretmenlerin ortalaması 1.42'dir. Buna göre, bazen farklı davranan öğretmenlerin sınıfındaki düşük beklenti geliştirilen öğrenciler öğretmenle daha fazla iletişim kurmaktadır.

Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin ailelerinin okulla iletişim düzeyi ve öğrencilerin ders başarı durumu ile öğretmenlerin farklı davranışlar göstermesi arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur. Düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin bu özelliklere sahip olma düzeyleri, bazen ya da sürekli farklı davranan öğretmenlerin sınıflarında farklılaşmamaktadır.

TARTIŞMA

Öğretmenlerin öğrencilerine farklı davranmasını etkileyen faktörler; ilk beklenti girdileri ve etkileşim girdileri olarak görülebilir. Bireylerin öğretmenle ilk karşılaşmalarında, gerçekte başarı ile ilişkisi yüksek olmayan ilk beklenti girdilerinin öğretmenin o öğrencilerle ilgili algı ve davranışlarını etkilemesi, öğrencilerin gelecekteki başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Başka bir deyişle öğretmenlerin bu girdilere dayanarak oluşturduğu beklentiler çerçevesinde öğrenci davranışlarını değiştirmesi, önceden belirlediği bir kehaneti gerçekleştirme çabası olarak değerlendirilebilir. Elbette bu uygulamalar bir öğretim sisteminde arzu edilmeyen gelişmelerdir.

Maalesef, öğretmen beklentilerinin etkileri özellikle ilkokulda oldukça yoğun olarak görülmektedir. Araştırmada elde edilen veriler bunu açıkça göstermektedir. İlk beklenti girdilerinin (fiziksel açıdan çekici olma, kıyafetlerin yenilik ve kalitesi, konuşma tarzı, öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi) hepsinin yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerde daha fazla görüldüğü araştırmada ortaya çıkan sonuçlardan birisidir. Buna göre, ilk beklenti girdilerine sahip olma derecesi yüksek olan bireylere, sınıf öğretmenleri yüksek beklenti geliştirmiş ve öğretmenler davranışlarını bu çerçevede göstermişlerdir. Bu sonuç, diğer araştırma bulguları ile de tutarlılık göstermektedir. Dusek ve Joseph (1983); Kenealy, Frude ve Shaw (1988); Kenealy ve Frude (1991); Adams (1974), Rist (1983) ve Cooper (1989) tarafından yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar, öğretmenlerin öğrencilerle ilgili ilk beklenti girdilerinden etkilendiğini göstermektedir. Çünkü öğretmenlerin zihinlerinde, bu özelliklerin başarıyı etkilediğine yönelik bir ön yargı vardır. Bu ön yargı öğretmenlerin öğrencilere bakış açısını etkilemektedir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler, öğretmenlerin tüm öğrencilere eşit davranması gerektiğini, ancak öğrenci özelliklerinin farkında olmadan kendilerini etkilediğini kabul etmektedirler. O halde, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen beklentileri konusu etkili bir biçimde vurgulanarak, duyarlı olmaları sağlanmalıdır.

Benzer sonuçlar etkileşim girdilerinde de görülmektedir. Öğretmenler etkileşim içerisinde buldukları öğrencilerin, öğretmen-öğrenci iletişimi, aile-okul iletişimi ve okul başarısından etkilenmektedir. Bu özellikleri üst düzeyde gösteren öğrencileri yüksek beklenti geliştirilen, alt düzeyde gösteren öğrencileri düşük beklenti geliştirilen olarak sınıflamaktadırlar. Araştırmada elde edilen bulgular bu sonucu açıkça ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin yüksek beklenti geliştirdiği düşünülen öğrencilerin etkileşim girdilerine düşük beklenti geliştirdiği düşünülen öğrencilerden daha fazla sahip oldukları görülmektedir. Dusek ve Joseph (1983)'in yapmış oldukları meta analizde elde edilen veriler bunu destekler niteliktedir. Öğrenci ve ailesinin okul ve öğretmenle iletişimi öğretmen tarafından başarı ile ilişkili bir faktör olarak algılanmakta ve öğrenciye yönelik beklentisi bu yönde gelişmektedir. Ayrıca öğrencinin başarılı kabul edilmesi, ona yönelik daha olumlu duygular beslenmesine yol açmakta ve öğretmen davranışları bu özelliklerden etkilenmektedir.

Öğretmen cinsiyeti dikkate alınarak yapılan analizlerde, kadın öğretmenlerin yüksek beklenti geliştirdikleri öğrencilerin özelliklerinden daha fazla etkilendikleri ve erkek öğretmenlere göre anlamlı derecede farklı davranışlar gösterdikleri görülmektedir. Düşük beklenti geliştirilen öğrenci özellikleri öğretmen cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir.

Yapılan araştırmalara göre, erkek öğretmenler daha otoriter davranmakta ve öğretmen merkezli bir öğretim sistemini tercih etmektedir. Buna karşılık kadın öğretmenlerin, daha sıcak ve olumlu bir atmosfer yarattığı, öğrencilere daha fazla konuşma fırsatı verdiği, öğrencileri daha fazla ödüllendirdiği ve öğrencileri yanıtı bulmaya daha fazla yönlendirdiği görülmüştür (Dunkin, 1987; Good, Sikes ve Brophy, 1973; Good ve diğ., 1972). Araştırmada elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre öğrencilerle daha az iletişim kurdukları ve daha az toleranslı davrandıkları görülmektedir. Bu nedenle öğrenci özelliklerinden daha az etkilenmeleri mümkün olabilir.

Öğretmenlerin meslek kıdemleri ile öğrenci özelliklerinden etkilenme dereceleri incelendiğinde, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin yüksek ve düşük beklenti geliştirmede öğrenci özelliklerinden daha az etkilendikleri görülmüştür. Öğrenci-öğretmen iletişimi, sosyo-ekonomik düzey ve öğrencinin ailesinin okulla iletişimi öğrencilere yüksek beklenti geliştirmede yeni öğretmenleri kıdemli öğretmenlerden anlamlı derecede daha az etkilemiştir. Yine benzer biçimde genç öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre düşük beklenti geliştirdikleri öğrencileri hem ilk beklenti girdileri hem de

etkileşim girdileri açısından daha üst düzeyde bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre, meslekte 1-5 yıl kıdeme sahip bu öğretmenlerin öğrencilere yönelik beklenti geliştirmede öğrenci özelliklerinden daha az etkilendikleri ve daha idealist davrandıkları söylenebilir.

Tecrübeli öğretmenler geçmiş öğretim yaşantılardan edindikleri izlenimlerle, ilk beklenti ve etkileşim girdilerinin etkisiyle geliştirmiş oldukları kehanetin kendini gerçekleştirmesinin etkisinde kalmış olabilirler. Başka bir deyişle, bu özelliklerin başarının ve sosyal iletişimin önemli bir belirleyicisi olduğunu düşünüyor olabilirler. Bununla birlikte, genç öğretmenler hizmet öncesinde aldıkları öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımlarının gerekliliğini diğer öğretmenlere göre daha fazla hissediyor olabilirler. Çünkü bu yaklaşımların temel varsayımı, bireylerin hepsini kendi kapasitesi ve stilleri ölçüsünde dikkate almak ve geliştirmektir. Genç öğretmenlerin bakış açısının öğrencilere yakın olması, onları daha iyi anlamasını ve daha olumlu iletişim kurmasını sağlayabilir.

Son olarak öğretmenlerin düşük ve yüksek beklenti geliştirdikleri öğrencilerin özellikleri ile bu öğrencilere bazen ya da sürekli farklı davranıp davranmadığı incelenmiştir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilere sürekli farklı davranışlar sergileyen öğretmenler bu öğrencilerin fiziksel açıdan daha çekici, daha yeni kıyafetlere sahip, üst sosyo-ekonomik düzeyde olduğunu ve öğrenci ailesinin okulla daha fazla iletişimde bulunduğunu düşünmektedir. Benzer biçimde sürekli farklı davranan öğretmenlere göre, düşük beklenti geliştirdikleri öğrenciler öğretmenle daha az iletişim içindedir. Buna göre, yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrencilere sürekli farklı davranan öğretmenler, yüksek ve düşük beklenti grubundaki öğrencilerin özelliklerinden daha fazla etkilenmekte ve bu etkilenme durumunu davranışlarına daha fazla yansıtmaktadır.

Öğrencilerin özelliklerini daha fazla dikkate alarak sürekli farklı davranışlarda bulunma, öğretmenlerin kişilik yapıları ve geliştirdikleri öğretmenlik felsefesinden etkilenmiş olabilir. Babad, Inbar ve Rosenthal'ın (1982) yapmış oldukları araştırmada önyargısız öğretmenlerin öğrencilere ayırım yapmadığı ve beklenti etkilerinden daha az etkilendiği, önyargılı öğretmenlerin ise beklenti girdilerinden daha fazla etkilendiği ve öğrencilere farklı davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Benzer biçimde öğretmenlerin mesleğe yönelik felsefeleri de bazen ya da sürekli farklı davranışlar göstermelerini etkilemiş olabilir. Yeteneğin ve zekanın sabit olduğuna ve öğretimle geliştirilemeyeceğine inanan öğretmenler düşük beklenti geliştirdikleri öğrencilere zaman ayırmak yerine, yüksek verim elde etmek

için yüksek beklenti geliştirdikleri öğrencilere yoğunlaşmayı tercih etmiş olabilirler. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin de öğretmenin kehanetini doğrulayarak başarılı olması, öğretmenin beklentisinin devam etmesine ve farklı davranışları sürekli duruma getirmesine yol açmış olabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, G.R. and Cohen, A.S. (1974). "Children's Physical and Interpersonal Characteristics that Affect Student-Teacher Interactions". **The Journal of Experimental Education**, 43 (1): 1-5.
- Arnold, J. (1997). "High Expectations for All: This We Believe and Now", **Middle School Journal**, 28 (3), 51-53.
- Babad, E., Inbar, J. and Rosenthal, R. (1982). "Pygmalion Galatea, and the Golem: Investigations of Biased and Unbiased Teachers". **Journal of Educational Psychology**, 74: 459-474.
- Cecil, N.L. (1988). "Black Dialect and Academic Success: A Study of Teacher Expectations". **Reading Improvement**, 25 (1): 34-38.
- Cooper, M.A. (1989). Factors Associated with Middle School 'at risk' Students in the Regular Classroom". [CD-ROM]. Abstract from: ProQuest File: Dissertations Abstract Item: 8807956.
- Dunkin, M.J. (1987). "Teacher' Sex". **The International Encyclopedia of Teaching and Teacher Education**, Edited by M.J. Dunkin, Pergamon Press, Nw York, 606-608.
- Dusek, J.B. and Joseph, G. (1983). "The Bases of Teacher Expectancies: A Meta-Analysis". **Journal of Educational Psychology**. 75, (3): 327-346.
- Good, T.L.; Sikes, J. N. and Brophy J. E. (1973). "Effects of Teacher Sex and Student Sex on Classroom Interaction", **Journal of Educational Psychology**, 65 (1): 74-87.
- Good, T.L. and Brophy J.E. (2000). **Looking in Classroom**, Eight Edition. Addison Wesley Longman Inc. New York.
- Gottfredson, D.C.; Birdseye, A.T.; Gottfredson, G.D. and Marciniak E.M. (1995). "Increasing Teacher Expectations for student Achievement". **The Journal of Educational Research**, 88 (3): 155-163.
- Gürşimsek, I. (1999). "Students Perceptions of Teacher Expectations in Elementary Classrooms". **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 15: 43-50.
- Kenealy, P. and Frude, N. and Shaw (1988). "Influence of Children's Physical Attractiveness on Teacher Expectations". **The Journal of Social Psychology**, 128 (3): 373-383.
- Kenealy, P. and Frude, N. (1991). "Teacher Expectations as Predictors of Academic

- Success". **Journal of Social Psychology**, 131 (2): 305-306.
- Muller, C. (1999). "Investing in Teaching and Learning Dynamics of the Teacher-Student Relationship from Each Actor's Perspective". **Urban Education**. 34: 292-337.
- Öztürk, B. ve Koç, G. (2001). "Öğretmen Beklentileri ve Öğrenci Üzerindeki Etkileri". **Eğitim Yönetimi**, 7 (27): 359-395.
- Rist, R. (1970). "Student Social Class and Teacher Expectations: The Self-Fulfilling Prophecy in Ghetto Education". **Harvard Educational Review**, 40: 411-451.
- Rosenthal R. and Jacobson, L. (1968). **Pygmalion in the Classroom**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Tauber, R.T. (2000). **Self-Fulfilling Prophecy: A Practical Guide to Its Use in Education**. Praeger: Westport, Connecticut and London.
- Turanlı, A. ve Yıldırım, A. (2000). "Sınıf İçi Öğretmen ve Öğrenci Davranışlarının ve Öğrenme Ortamının Bir Öğretmenin İki Değişik Sınıfında Gösterdiği Farklılıklar", **Eğitim ve Bilim**, 25 (118), 26-31.
- Van Matre, J.C.; Valentine J.C. and Cooper H. (2000). "Effect of Students' After School Activities on Teachers' Academic Expectancies", **Contemporary Educational Psychology**, 25: 167-183.
- Weinstein, R.S.; Soula C.R.; Collins, F.; Cone, J.; Mehbohrn M. and Simontacchi, K. (1991). "Expectation and High School Change: Teacher-Researcher Collaboration to Prevent School Failure", **American Journal of Community Psychology**, 19 (3), 333-363.
- Wilson, J.W. and Martinussen R.L. (1999). "Factors Affecting the Assessment of Student Achievement", **Alberta Journal of Educational Research**, 45 (3); 267-277.